Tweede Kamer der Staten-Generaal

2

Vergaderjaar 2021–2022

27 925 Bestrijding internationaal terrorisme

Nr. 872

BRIEF VAN DE MINISTERS BUITENLANDSE ZAKEN EN DEFENSIE EN DE STAATSSECRETARIS VAN JUSTITIE EN VEILIGHEID

Aan de Voorzitter van de Tweede Kamer der Staten-Generaal

Den Haag, 16 november 2021

Zoals toegezegd tijdens het Commissiedebat over Afghanistan op 13 oktober jl. (Kamerstuk 27 925, nr. 861), informeert het kabinet met deze brief de Kamer over de belangrijkste ontwikkelingen in de Nederlandse inzet met betrekking tot Afghanistan. De brief gaat in op de recente politieke ontwikkelingen in Afghanistan en de diplomatieke inzet van het kabinet. Ook informeert het kabinet de Kamer over de stand van zaken omtrent de speciale voorziening voor ngo-medewerkers om overkomst naar Nederland te faciliteren en omtrent de opvang van overgebrachte mensen uit Afghanistan in Nederland. Ten slotte gaat deze brief in op de voortgang van de voorgenomen en door de Kamer gevraagde evaluaties.

Ontwikkelingen in Afghanistan

De situatie in Afghanistan sinds de overname van de Taliban is zorgwekkend. De economische en financiële situatie is nijpend door het wegvallen van het grootste deel van de overheidsinkomsten (donorfondsen) en het grotendeels stilvallen van het financiële systeem. In hoog tempo zijn de humanitaire noden toegenomen, met inmiddels 22,8 mln. mensen in acute voedselonzekerheid. De veiligheidssituatie in het land laat een gemengd beeld zien. Aan de ene kant lijken de Taliban de orde te kunnen handhaven, en heerst er door het hele land een relatieve rust. Aan de andere kant rekruteert ISKP onder de voormalige strijdkrachten en afvallige Taliban, en heeft het laten zien in staat te zijn grote aanslagen uit te voeren, getuige recente aanslagen op sjiitische moskeeën in Kunduz en Kandahar en op een militair ziekenhuis in Kaboel. De Talibanleiding heeft benadrukt dat het land nu een Islamitisch Emiraat is en dat de shariawetgeving leidend zal zijn in het nieuwe regeringsbeleid. Dit leidt tot grote zorgen over de waarborging van vrouwenrechten en de mogelijkheden voor vrouwen om in de samenleving te participeren. Er zijn berichten over een toename van mensenrechtenschendingen en inperking van vrijheden sinds de machtsovername van de Taliban, maar er lijkt vooralsnog geen sprake te zijn van afrekeningen met politieke tegenstanders.

kst-27925-872
ISSN 0921 - 7371
's-Gravenhage 2021

Nederland monitort de situatie in Afghanistan zo goed mogelijk in nauwe samenwerking met maatschappelijke organisaties en met gelijkgezinde landen. Mede vanwege de sluiting van de Nederlandse ambassade in Kaboel en vanwege gebrekkige informatienetwerken door overbrenging en vertrek of sluiting van andere organisaties in Afghanistan, is het echter moeilijker geworden berichten te verifiëren.

Diplomatieke inzet

De diplomatieke inzet van Nederland richt zich op de volgende prioriteiten: 1) veilige doorgang voor Nederlandse ingezetenen en Afghanen die Afghanistan willen verlaten; 2) hulpverlening aan de Afghaanse bevolking; en 3) mensenrechten en in het bijzonder de positie van vrouwen en meisjes. Daarnaast deelt het kabinet de opvatting van de internationale gemeenschap dat voorkomen moet worden dat Afghanistan een uitvalsbasis wordt voor internationaal terrorisme. Het kabinet acht het van groot belang dat de internationale gemeenschap eensluidende en heldere boodschappen richting de Taliban uitdraagt over vrije doorgang, mensenrechten (in het bijzonder de participatie van vrouwen en meisjes), humanitaire toegang, veiligheid en terrorismebestrijding. Het kabinet zet zich zowel bilateraal als in multilateraal verband (EU, VN, NAVO, Anti-ISIS Coalitie) in voor deze prioriteiten.

Vertegenwoordigers van het Ministerie van Buitenlandse Zaken hebben op verschillende momenten operationeel contact gehad met vertegenwoordigers van de Taliban in Doha. Dit gebeurde telkens in het bijzijn van vertegenwoordigers van gelijkgezinde landen. Tijdens deze contacten hebben Nederland en partners de bovengenoemde prioriteiten overgebracht, en de Taliban opgeroepen hieraan mee te werken. Om optimaal invulling te kunnen geven aan de diplomatieke inzet, de operationele contacten met de Taliban en contacten met derde landen heeft het Ministerie van Buitenlandse Zaken een Speciaal Gezant Afghanistan aangesteld.

Momenteel beziet het kabinet de mogelijkheden voor inzet op het gebied van ontwikkelingssteun, mensenrechten en migratie ten behoeve de Afghaanse bevolking. De Kamer ontvangt hierover parallel een aparte Kamerbrief voorafgaand aan de Begrotingsbehandeling van Buitenlandse Zaken, conform het verzoek van de Vaste Kamercommissie Buitenlandse Zaken. Hierin gaat het kabinet ook in op de uitvoering van de motie van het lid Agnes Mulder (Kamerstuk 32 735, nr. 330) en de motie van het lid Kuzu (Kamerstuk 27 925, nr. 816).

Motie-Belhaj en overbrenging

In de brief van 11 oktober jl. (Kamerstuk 27 925, nr. 860) heeft het kabinet een speciale voorziening aangekondigd om overkomst naar Nederland te faciliteren voor ngo-medewerkers die minstens een jaar substantiële werkzaamheden hebben verricht in een publieke, zichtbare functie in een ten laste van de BZ/BHOS-begroting gefinancierd project op het gebied van sociale vooruitgang, vrede en veiligheid of duurzame ontwikkeling.

Op 18 oktober jl. zijn betrokken ngo's per brief ingelicht over de criteria en de benodigde documentatie. Vervolgens zijn deze ngo's op 21 oktober jl. ontvangen op het Ministerie van Buitenlandse zaken, waar het aanmeldingsproces werd toegelicht. Gedurende dit overleg zijn ook de twee projectcoördinatoren, als vast aanspreekpunt, aan de ngo's voorgesteld. Tevens zijn *registration officers* van de ngo's op 2 november jl. ontvangen op het ministerie voor een demonstratie van het digitale registratieformulier. Daarmee voldoet het kabinet aan de motie van het lid Ceder c.s.

(Kamerstuk 27 925, nr. 855) over regelmatig contact met betrokken organisaties over Afghaanse medewerkers die in aanmerking komen om naar Nederland overgebracht te worden. Inmiddels is het digitale registratieformulier *live* en zijn ngo's begonnen met het aandragen van (voormalige) medewerkers. Tevens is het Ministerie van Buitenlandse Zaken benaderd door een klein aantal andere partijen dat van mening is ook onder de criteria van de speciale voorziening te vallen. Elk verzoek zal individueel worden beoordeeld om hier zo spoedig mogelijk uitsluitsel over te geven.

Om uitvoering te geven aan de speciale voorziening voor ngo-medewerkers is op het Ministerie van Buitenlandse Zaken een projectorganisatie opgericht onder leiding van een Ambassadeur Project Overbrenging Afghanistan. Naast de toetsing van de door de ngo's aangemelde medewerkers houdt deze projectorganisatie zich bezig met het organiseren van de overbrenging naar Nederland van alle groepen die daarvoor in aanmerking komen. Daartoe wordt nauw samengewerkt met de ministeries van Defensie en Justitie en Veiligheid, verantwoordelijk voor de toetsing van en het contact met Afghanen die voor internationale militaire en politiemissies hebben gewerkt, en met andere betrokken organisaties.

In de eerder genoemde brief van 11 oktober (Kamerstuk 27 925, nr. 860) heeft het kabinet een tweede speciale voorziening aangekondigd voor personen (en hun kerngezin) die in de afgelopen twintig jaar hebben gewerkt voor Defensie of een Nederlandse EUPOL functionaris, die minstens een jaar substantiële werkzaamheden hebben verricht in een voor het publiek zichtbare functie van wie de identiteit en Afghaanse nationaliteit vast is te stellen.

De criteria worden toegepast op de op 11 oktober beschikbare data bij Defensie en Justitie en Veiligheid, waaronder de meldingen van veteranen. Het betrof een afgebakende groep van ongeveer 500 Afghanen (inclusief kerngezinnen).

Mede om uitvoering te geven aan de speciale voorziening voor Defensie en EUPOL medewerkers die in aanmerking komen is door het Ministerie van Defensie een projectorganisatie opgericht. Het Ministerie van Justitie en Veiligheid neemt ook deel in deze projectorganisatie vanwege de werkzaamheden met betrekking tot medewerkers voor Nederlandse functionarissen in EUPOL missies. Naast de toetsing van de genoemde criteria op de afgebakende groep, houdt de projectorganisatie zich bezig met het onderhouden van het contact met de personen die in aanmerking komen voor overkomst naar Nederland. Deze projectorganisatie werkt in alle fasen van het proces nauw samen met de genoemde projectorganisatie die is ingericht door het Ministerie van Buitenlandse Zaken.

Daarnaast herbevestigt het kabinet dat het zich actief blijft inzetten voor de mensen die reeds waren opgeroepen voor evacuatie in het kader van de motie van het lid Belhaj c.s., maar niet op tijd op het vliegveld konden komen. Het kabinet heeft eerder toegezegd zodra mogelijk hun overkomst naar Nederland te willen faciliteren, waarna hun verblijfsprocedure zal worden doorlopen op dezelfde wijze als voor de reeds in Nederland aangekomen evacués uit Afghanistan. Het kabinet houdt vast aan deze toezegging. Deze staat los van de speciale voorziening die nu is ingericht voor ngo's en voor de afgebakende groep van Defensie en Justitie en Veiligheid. In reactie op de motie van het lid Jasper van Dijk c.s. (Kamerstuk 27 925, nr. 844) kan het kabinet dan ook melden dat de nieuwe criteria van deze speciale voorziening niet van toepassing zijn op de mensen die reeds een toezegging kregen inzake evacuatie. Overigens is

een deel van deze groep inmiddels overgebracht naar Nederland. Ook bevindt een aantal van hen zich op dit moment *in transit* buiten Afghanistan.

Het proces van overbrenging gaat langzaam maar gestaag door. Voor mensen met een reisdocument staat de Doharoute open, waarlangs bijna driehonderd mensen naar Nederland zijn overgebracht sinds begin september. Daarnaast zijn er inmiddels bijna tweehonderd mensen via Pakistan naar Nederland overgebracht. Voor mensen zonder reisdocument blijft overbrenging echter een uitdaging. Het kabinet zoekt naar creatieve mogelijkheden om hen aan reisdocumenten te helpen of op een andere manier te faciliteren bij hun overkomst.

Voor de volledigheid wil het kabinet nog onderstrepen dat voor de groep tolken die, zoals gemeld in bovengenoemde brief, nog in Afghanistan zijn, de nieuwe criteria niet relevant zijn. Afghaanse tolken die voor Nederland hebben gewerkt in het kader van een internationale militaire of politiemissie kunnen zich blijven aanmelden, zoals sinds 2014 het geval is. Op 22 en 28 oktober en 4 november jl. zijn respectievelijk 35, 31 en 30 tolken en andere hoogprofiel medewerkers inclusief hun kerngezinnen geëvacueerd uit Kaboel. In de week van 8 november jl. nog eens 19 personen.

Daarnaast geldt dat alle nog in Afghanistan verblijvende Nederlanders – voor zover zij zich voor 1 november jl. hebben gemeld – inmiddels bericht hebben ontvangen ter bevestiging van de door hen gemaakte keuze. Een deel van hen heeft besloten níet naar Nederland geëvacueerd te willen worden, vaak vanwege familieomstandigheden. Een ander deel voldoet niet aan de criteria en is schriftelijk geïnformeerd dat zij niet in aanmerking komen voor de repatriëringsregeling. Resteert nog een geregistreerd aantal van 136 Nederlanders (inclusief kerngezinsleden) dat in aanmerking komt voor repatriëring. Inzet is om hun overkomst de komende weken te faciliteren. Nederlanders in Afghanistan die zich na 1 november jl. voor de eerste keer melden of die hebben afgezien van repatriëring, zullen uiteraard een beroep op reguliere consulaire bijstand kunnen blijven doen.

Opvang in Nederland

Op 15 november jl. verbleven ongeveer 2250 personen in verschillende opvanglocaties in Nederland, onder andere op locaties die door het Ministerie van Defensie beschikbaar zijn gesteld ten behoeve van de noodopvang van evacués. De cijfers per opvanglocatie fluctueren omdat er evacués bijkomen en omdat de locaties deels worden gebruikt voor de opvang van reguliere asielzoekers.

De Immigratie- en Naturalisatiedienst (IND) en de Koninklijke Marechaussee (KMar) voeren het identificatieproces van de mensen in de opvanglocaties uit. Vrijwel alle personen zijn door de IND geregistreerd en gescreend. Door de KMar is op peildatum 15 november jl. van circa 2100 personen de Identificatie en Registratie afgerond. Voorts heeft de IND op 15 november jl. van ongeveer 1315 Afghaanse evacués de asielprocedure afgerond. De IND zal zich de komende tijd inzetten om de gehoren voor de rest van de evacués in te plannen en de asielprocedure zo snel mogelijk af te ronden.

Volgens de IND-registratie zitten er nog ongeveer 180 personen in Nederlandse opvanglocaties die een ander land dan Nederland als bestemming hebben. Circa vijftig personen die een ander land als bestemming hadden, zijn reeds vertrokken. Omgekeerd zijn er in andere landen ook mensen opgevangen die Nederland als bestemming hebben.

Het is niet bekend om hoeveel mensen dat precies gaat. Diplomatieke kanalen worden ingezet om deze mensen naar de juiste bestemming te brengen.

Gelet op het acute gebrek aan reguliere opvangcapaciteit bij het COA, vindt de noodopvang van de geëvacueerde Afghanen onder andere plaats op locaties van Defensie. Op alle locaties zijn medische voorzieningen beschikbaar via GZA en op een aantal locaties wordt aan de kinderen onderwijs aangeboden. Bij sommige locaties blijkt het organiseren hiervan minder voorspoedig te gaan dan gebruikelijk is en is de voorbereiding ervan nog gaande. Het aanbod van onderwijs vindt overigens op vergelijkbare wijze plaats als het gebruikelijke aanbod van onderwijs aan kinderen die bij het COA verblijven.

Ook wordt ruimte geboden aan Afghaanse evacués om zich in te zetten op de locaties, waar en voor zover dat mogelijk is. Verder is het kabinet zeer onder de indruk en dankbaar voor alle steun die vanuit het hele land van meelevende burgers is ontvangen. Het COA streeft ernaar de opvang zo goed mogelijk te organiseren en alle bewoners de begeleiding te bieden die zij nodig hebben. De totale capacitaire druk die het COA op dit moment ervaart, tezamen met het feit dat er nog wekelijks nieuwe aankomsten van Afghanen zijn, en tevens sprake is van een hogere reguliere instroom, zorgt er echter voor dat dit tot grote uitdagingen leidt.

Langdurige inzet van noodopvang is uiteraard onwenselijk, met name voor de bewoners. Het COA spant zich daarom in op korte termijn meer reguliere opvangplekken te creëren voor de opvang van asielzoekers waardoor de inzet van noodopvang niet meer nodig is en geëvacueerde Afghanen uiteindelijk op reguliere asielzoekerscentra kunnen worden opgevangen. Goede samenwerking met partners, met name met gemeenten, is daarbij onmisbaar. De landelijke regietafel migratie & integratie heeft daarom recent wederom een beroep gedaan op gemeenten en provincies om urgent nieuwe opvangplekken beschikbaar te stellen.

Ondanks de uitdagingen die noodopvang met zich brengt, gaat er op de locaties veel goed. De samenwerking tussen alle betrokken partijen gaat voorspoedig hetgeen ten goede komt aan de bewoners. De Inspectie Justitie en Veiligheid, het College voor de Rechten van de Mens, de Nationale ombudsman en UNHCR hebben allen bezoeken gebracht aan de noodopvanglocaties. Hier komt een aantal aanbevelingen uit voort die zich met name richten op het feit dat noodopvang zich niet leent voor langdurig verblijf. Daarnaast is ook de conclusie dat in het licht van de uitdagingen, in een korte tijd veel is georganiseerd voor de bewoners.

Evaluaties

Eindevaluatie Nederlandse bijdrage Resolute Support missie

Zoals aan uw Kamer gemeld (Kamerstuk 27 925, nr. 808) wordt er conform de verplichting uit het Toetsingskader en in lijn met toezeggingen uit de Kamerbrief over de uitvoering van de motie van de leden Kerstens en Van Ojik (Kamerstuk 27 925, nr. 697) (Kamerstuk 27 925, nr. 721) een onafhankelijke eindevaluatie van de Nederlandse bijdrage aan de NAVO Resolute Support missie uitgevoerd. Deze eindevaluatie wordt uitgevoerd door de onafhankelijke evaluatiedienst van het Ministerie van Buitenlandse Zaken en is inmiddels van start gegaan.

Evaluatie crisis & evacuatie

Per brief van 29 oktober 2021 (Kamerstuk 27 925, nr. 871) heeft het kabinet de Kamer geïnformeerd dat mr. Frank de Grave, lid van de Afdeling Advisering van de Raad van State, bereid is gevonden op te treden als voorzitter van de onafhankelijke externe onderzoekscommissie naar de gang van zaken in de grootschalige evacuatieoperatie vanuit Kaboel vanaf het aannemen van motie van het lid Belhaj c.s. over de tolkenregeling (Kamerstuk 35 300 X, nr. 45). Over de onderzoeksopdracht en samenstelling van deze commissie zal op 25 november 2021 overleg plaatsvinden met de Kamer. De heer De Grave zal naar verwachting in de loop van december een commissie hebben samengesteld. Zodra de commissie is samengesteld, zal de Kamer over het instellingsbesluit van de commissie worden geïnformeerd. Het instellingsbesluit wordt dan ook gepubliceerd in de Staatscourant.

Evaluatie 20 jaar NL inzet Afghanistan

Per brief van 14 september 2021 (Kamerstuk 27 925, nr. 808) heeft het kabinet de Kamer geïnformeerd het voornemen te hebben een breed, gedegen en compleet onderzoek te laten doen naar het resultaat van twintig jaar Nederlandse inzet in Afghanistan. Dit ad hoc onafhankelijke overkoepelende externe onderzoek moet recht doen aan het unieke karakter van de Nederlandse betrokkenheid bij Afghanistan. Hiermee wordt uitvoering gegeven aan de motie van het lid Jasper van Dijk (Kamerstuk 27 925, nr. 772) en de motie van het lid Van der Lee (Kamerstuk 27 925, nr. 775). De voorbereidingen hiervoor zijn inmiddels in gang gezet; op dit moment wordt bezien hoe het externe onderzoek het beste kan worden vormgegeven.

Verbeterplan motie-Van Wijngaarden

Naar aanleiding van de recente evacuatieoperatie heeft de Kamer een aantal moties aangenomen om te komen tot verbeterpunten voor de crisisrespons. Het gaat om de moties van het lid Kuzu (Kamerstuk 27 925, nr. 817) en van het lid Van Wijngaarden (Kamerstukken 27 925, nrs. 818 en 819). Het kabinet heeft hiertoe een externe deskundige benaderd die de ministeries van Buitenlandse Zaken, Defensie en Justitie en Veiligheid zal bijstaan om verbeterpunten te identificeren, allereerst op het gebied van de interne kennis- en informatiecirculatie binnen en tussen de betrokken ministeries. Verder zullen op basis van een *quick scan* eerste lessen worden getrokken voor de planning en uitvoering van eventuele toekomstige Nederlandse evacuatieoperaties en toekomstige opvang van evacués. Hiervoor zal de planning en uitvoering van de evacuatie zoals die plaatsvond door Nederland, worden vergeleken met die van Frankrijk, Duitsland, Groot-Brittannië, Denemarken en Noorwegen. Daarnaast zal gekeken worden naar de bereikbaarheid en de respons van het Ministerie van Buitenlandse Zaken op hulpverzoeken alsmede de commandostructuur bij non-combattant evacuatieoperaties. Momenteel voert de externe deskundige deze opdracht uit aan de hand van documentenonderzoek en interviewgesprekken. Het kabinet streeft ernaar de eerste bevindingen voor het einde van het jaar met de Kamer te delen en zal het uiteindelijke verbeterplan mede baseren op de hierboven genoemde evaluaties.

Tenslotte heeft het kabinet op 13 oktober jl. aan de Nederlandse ambassades gecommuniceerd dat zij, conform staand beleid, altijd open dienen te blijven tot het laatst mogelijke moment. Hiermee voldoet het kabinet aan de motie van het lid Van Haga (Kamerstuk 27 925, nr. 824).

De Minister van Buitenlandse Zaken,
H.P.M. Knapen

De Minister van Defensie,
H.G.J. Kamp

De Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid,
A. Broekers-Knol